

Bibliografie dějin Českých zemí v roce 2009

Průběžná periodická historická bibliografie patří k nejstarším projektům oborových bibliografií v České republice. Její základní cíl se od dob vzniku již před více než sto lety nezměnil. Zachycuje veškerou dostupnou vědeckou i odbornou bohemikální literaturu - práce českých autorů k českým i k obecným dějinám vydané doma i v cizině, práce zahraničních autorů k českým dějinám bez ohledu na místo vydání a překlady prací z oboru historie vydané na území České republiky.

Práce bibliografů se však od základu změnila v souvislosti s přechodem na počítačové zpracování dat po roce 1989. Byla to cesta, která dala české historické bibliografii řadu dříve neuvěřitelných možností, jak prezentovat výsledky své práce. Nové médium - internet - se postupně stalo ideálním prostředkem, jak uživatelům umožnit přístup k rozsáhlým bibliografickým databázím.

Bibliografické databáze Historického ústavu AV ČR jsou přístupné z internetové adresy URL: <http://biblio.hiu.cas.cz/> od roku 2002. Jedná se o dvě samostatné databáze. Za první je to databáze sta ročníků Českého časopisu historického (za léta 1895-2002). Za druhé je zde zveřejněna kompletní pracovní databáze průběžné periodické bibliografie dějin Českých zemí, pod názvem "Biblio". Vyhledávání má českou, anglickou a německou verzi. Databáze Biblio je aktualizovaná čtvrtletně a v současnosti obsahuje více než 135 000 záznamů o literatuře vydané po roce 1990.

Průběžná práce na bibliografické databázi ovšem nekončí pouhou aktualizací dat. Za pomoci počítačového odborníka, dlouholetého spolupracovníka Jana Zápotockého, jsou stále zlepšovány její možnosti. Od loňského roku je kupříkladu možné vyhledávat zvláště v monografiích, člancích a seriálech, k databázi byl připojen seznam excerpovaných časopisů a sborníků a seznam jejich zkratk. Byla odstraněna možnost vyhledávání v databázi bez diakritických znamének a nahrazena vložení klávesnice pro písmena, která by mohla představovat problém pro uživatele, kteří nejsou zvyklí nebo nemají možnost pracovat s českou diakritikou. Byly propojeny články v časopisech vycházející ve více pokračováních. Záznamy v rešerších se neřadí podle čísla v databázi (MFN), ale postupně podle let (zatím od nejstarších k nejmladším, pracuje se na opačném, pro uživatele zvláště při velkém množství záznamů výhodnějším řazení).

Bibliografická databáze počínaje rokem 2006 vychází též na CD-ROM jako pravidelná příloha bibliografické ročenky, tedy jednou za rok s novou verzí dat zvětšenou o každoročně zpracovaných 10 000 až 15 000 záznamů. CD-ROM vychází v podobné formě, jako je vydávána v České republice databáze Česká národní bibliografie. Na rozdíl od internetové databáze poskytuje uživateli větší možnosti tvorby vlastních rešerší a práce s ním je zároveň poměrně jednoduchá.

Pokračuje též spolupráce na vytváření rozsáhlé mezinárodní databáze Literaturdokumentation zur Geschichte Ostmitteleuropas (dostupné z URL: <http://www.litdok.de/cgi-bin/litdok>), koordinované Herder-Institutem v Marburgu, která na podzim 2008 nabízela k vyhledání již více než 500 000 záznamů k dějinám střední a východní Evropy.

Zároveň se rýsuje další mezinárodní celoevropský projekt, o kterém se diskutovalo na v pořadí již druhé konferenci k historickým bibliografiím Evropy v Berlíně v září 2008, které se zúčastnili zástupci jednotlivých národních historických bibliografií. Jako první výsledek této spolupráce by měla být vytvořena společná internetová stránka se stručnými popisy a odkazy na databáze těchto pracovišť, ze které by časem bylo možno vyhledávat jedním dotazem společně ve všech zúčastněných bibliografických databázích.

Databáze přístupné on-line nebo na CD-ROM však zatím nemohou zcela a beze zbytku nahradit tištěné bibliografie. Jejich obsah i forma zpracování se blíží spíše pokročilým on-line přístupným katalogům knihoven a k vytvoření obsahem skutečně přesné rešerše s odpovídající vypovídací hodnotou je třeba řady specifických znalostí. Od běžného uživatele taková činnost vyžaduje buď hodně zájmu a trpělivosti při osvojení vyhledávacích metod a technik, nebo nutnost obrátit se na školeného knihovníka či bibliografa.

Knížní bibliografie dává možnost práce s daty bez jakéhokoli prostředníka, ať už ve formě osoby nebo software. Především této skutečnosti vděčí bibliografická ročenka za to, že stále nachází své uživatele mezi odborníky i širší veřejností. Tištěné bibliografické ročenky jsou od letošního roku recenzovanými publikacemi, hodnocenými jako stabilní součást infomační základny nejen české historické vědy, ale i příbuzných vědních oborů. Do budoucna je velkým přáním bibliografického týmu Historického ústavu AV ČR hledat lepší kvalitu této formy bibliografické služby hlavně zkrácením časového odstupu ve vydávání tištěných ročenek.

V nejbližším období čeká bibliografické pracoviště HÚ zásadní změna: po více než patnáctileté práci v prostředí operačního systému DOS je třeba konvertovat veškerá zpracovaná data do prostředí Windows. Nejedná se jen o čistě technickou záležitost. Všechny bibliografické záznamy projdou kontrolou a změnami, které je přiblíží mezinárodnímu výměnnému formátu MARC 21. Bibliografy čeká hodně poměrně úmorné a nevděčné práce, jejíž výsledky sice nebudou na první pohled pro běžného uživatele viditelné, která však poskytne, jak věříme, našemu pracovišti možnosti nového vývoje pro další desetiletí. Usnadní mezinárodní výměnu dat, urychlí zpracování tištěných bibliografií, zpřesní veškerá data v databázích pomocí slovníku autorit a konečně vytvoří i základ pro další plány do budoucna.

Vývoj našeho oboru kráčí velmi rychle dopředu, mnohde již rozvažují nad projekty zaměřenými na propojení bibliografických údajů s plnými texty knih a studií, digitalizaci starších tištěných bibliografií, bibliografické zpracování elektronických časopisů nebo propojení databází s internetovými

encyklopediemi, případně vkládání odkazů z geografických rejstříků databází do map na internetu atd. atd.

Ať se však bibliografie v budoucích letech promění jakkoli, základem práce zůstane bibliografické řemeslo, trpělivá práce bibliografického týmu. Ten v současné době tvoří tři absolventky oboru historie a archivnictví - Václava Horčáková, Markéta Marková a Kristina Rexová, kterým se zápisem dat vypomáhají Jaroslava Dušková a Dana Vondrášková, obě na částečný pracovní úvazek. Tento tým zpracuje ročně do databáze v průměru 10 000 až 15 000 bibliografických záznamů, sestavuje a připravuje každý rok redakčně do tisku jednu bibliografickou ročenku o 500 až 600 stranách, připravuje rešerše pro vědecké pracovníky ústavu a studenty a plní řadu dalších drobnějších úkolů. Bibliografie by ovšem nemohla pracovat ani plánovat další vývoj bez stabilního zázemí, které české historické bibliografii poskytuje už více jak padesát let Historický ústav AV ČR, jeho knihovna a knihovníci.

Českou historickou bibliografii čeká zřejmě ještě mnoho technických proměn, její poslání je však i po více než sto letech stejné: služba odborné i širší laické veřejnosti při vyhledávání potřebné literatury v oceánu knih, o kterém napsal Jan Amos Komenský, že "v něm spíše jest utonouti, než jej vyčerpati".

Václava Horčáková, Kristina Rexová

Příloha: 1 obrázek.

Popisek k obrázku: Přístupy uživatelů k on-line databázi Biblio v únoru

2009

Návštěvy domény/země (Top 30) - Úplný seznam					
	Domény/země		Stránek	Hity	Bytů
	Czech Republic	cz	5698	41949	197.50 MB
	Slovak Republic	sk	2676	13482	82.41 MB
	Neznámý	ip	2122	13696	85.01 MB
	Germany	de	1448	2280	99.56 MB
	Network	net	388	2730	21.84 MB
	Commercial	com	320	749	17.84 MB
	Poland	pl	115	1829	3.60 MB
	Old style Arpanet	arpa	101	382	4.82 MB
	Singapore	sg	98	106	2.80 MB
	Italy	it	94	239	8.40 MB
	Canada	ca	84	91	6.73 MB
	Japan	jp	77	158	3.25 MB
	Switzerland	ch	67	214	1.94 MB
	Denmark	dk	52	105	2.84 MB
	France	fr	45	360	1.93 MB
	Hungary	hu	45	262	1.40 MB
	Austria	at	39	438	1.76 MB
	Lithuania	lt	24	143	1.49 MB
	USA Educational	edu	18	100	706.19 KB
	Netherlands	nl	17	93	432.17 KB
	Brazil	br	14	31	344.83 KB
	Finland	fi	14	14	302.09 KB
	United Kingdom	uk	13	148	671.91 KB
	Argentina	ar	12	25	794.70 KB
	Russian Federation	ru	10	86	174.01 KB
	Taiwan	tw	8	8	177.45 KB
	Spain	es	7	15	158.44 KB
	Norway	no	6	19	144.46 KB
	Australia	au	4	21	38.91 KB
	Portugal	pt	3	11	22.33 KB
	Ostatní		18	364	972.73 KB